

آیا نظارت شورای نگهبان استصوابی است؟

در اصل ۹۹ قانون اساسی بیان شده است، که شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آراء عمومی و همه‌پرسی را برعهده دارد. با توجه به مبهم بودن نحوه و نوع نظارت در این اصل و همچنین ابهام در محدوده گستره آن نسبت به تمام مراحل انتخابات و کلیه امور مربوط به آن، شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۰/۳/۱ به تفسیر این اصل پرداخته است. همچنان که می‌دانیم به موجب اصل ۹۸ این قانون: «تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود».

به موجب تفسیر شورای نگهبان: «نظارت مذکور در اصل ۹۹ قانون اساسی استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تأیید و رد صلاحیت کاندیداها می‌شود.» [۱]

شورای نگهبان نظارت استصوابی را تعریف نکرده است ولی با توجه مواد ۷۸ و ۱۲۳۷ و ۱۲۴۲ قانون مدنی و همچنین عملکرد شورای نگهبان در اعمال این نوع از نظارت، می‌توان گفت که منظور از نظارت استصوابی آن است که کلیه اعمال متولی انتخابات زیر نظر مستقیم و با تصویب و تأیید مقام ناظر انجام شود بنابراین انجام این اعمال بدون موافقت مقام ناظر، اعتبار ندارد زیرا تمام امور انتخاباتی زیر نظر و با موافقت شورای نگهبان اعتبار می‌یابد.

در مورد نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری بند ۹ اصل ۱۱۰ قانون اساسی مقرر می‌کند. که صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در (اصل ۱۱۵) این قانون می‌آید، باید به تأیید شورای نگهبان برسد. با توجه به این اصل و شورای نگهبان از مفاد اصل ۹۹ باید گفت که نظارت این شورا بر انتخابات ریاست جمهوری استصوابی است.

همچنین نسبت به نظارت این شورا بر انتخابات مجلس خبرگان، با توجه به ماده ۲ و تبصره ۱ قانون تعداد و شرایط خبرگان (مصوب) مجلس خبرگان رهبری و همچنین تفسیر اصل ۹۹ باید گفت که این نظارت، استصوابی است زیرا رد و تأیید داوطلبان مستقیماً با شورای نگهبان است و تأیید و یا ابطال انتخابات خبرگان نیز به عهده شورا این می‌باشد.

در مورد نحوه نظارت این شورا بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، ماده ۳ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی چنین می‌گوید: «نظارت بر انتخابات مجلس به عهده شورای نگهبان می‌باشد. این

نظارت استصوابی و عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است». لذا با توجه به این ماده و همچنین تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ این نظارت نیز استصوابی است .

یکی از حقوق دانان معتقد است که آنچه از اول انقلاب وجود داشته است این است که قانون نظارت شورای نگهبان را یک نظارت مؤثر دانسته است، یعنی باید از طرق مختلف از همه اقداماتی که در زمینه اجرا و برگزاری انتخابات انجام می شود، مطلع شود. وقتی که مطلع شد می تواند به مجری انتخابات نسبت به رعایت قانون تذکر بدهد و مجری نیز باید عمل کند. وی می گوید: یکی از مواردی که در حیطه وظایف شورای نگهبان است مسئله بررسی صلاحیت هاست. [۲]

یکی دیگر از حقوق دانان در تأیید نظارت استصوابی چنین می گوید: «نظارت بر امر انتخابات، از یک جهت باید جنبه پیشگیری از وقوع تخلف را داشته باشد و از طرف دیگر، باید جنبه پیگیری و تعقیب در رفع و ابطال موارد تخلف را دارا باشد فلذا این نظارت تمام موارد و مراتب مربوط به لزوم صحت انتخابات و درستی نمایندگی و نمایندگان را شامل می شود... اعضای شورای نگهبان در جایگاه حقوقی و سیاسی برجسته ای قرار گرفته اند... لذا باید از آن چنان قدرت معنوی، اعتقادی و بی طرفی برخوردار باشند که نسبت به مجموعه فعل و انفعالات سیاسی زیر نظر خود، جز طی طریق عدالت، عمل نکنند.» [۳]

یکی از منتقدین و مخالفین نظارت استصوابی در مورد تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ قانون اساسی چنین می گوید: «اصل، فاقد هر گونه اجمالی است، حال آن که تفسیر به طور کلی مجمل است! اصل به طور کلی نیاز به تفسیر ندارد در حالی که تفسیر خودش احتیاج به تفسیر دارد... با ملاحظه تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ قانون اساسی بلافاصله این سؤال ایجاد می شود که نظارت استصوابی چیست؟... پس اولین ایرادی که به تفسیر شورای نگهبان وارد است این است که قبل از این که تعریف کند، به صدور حکم پرداخته است.» [۴]

در جواب این ایراد باید گفت: که برخلاف نظر گوینده، اصل ۹۹ دارای اجمال است زیرا نوع و محدوده اعمال نظارت را معین نکرده است و تفسیر این اصل فاقد هر گونه اجمالی است زیرا تعریف نظارت استصوابی با توجه به متون فقهی و موادی که از قانون مدنی ارائه شد، مشخص است و ابهامی ندارد .

پاورقی ها:

[۱] نظارت استصوابی، به اهتمام روابط عمومی دفتر تحکیم وحدت، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۹، نشر افکار، ص ۴۲۲.

[۲] نظارت استصوابی، همان، ص ۱۱.

[۳] نظارت استصوابی، پیشین، مقاله دکتر محمد هاشمی، ص ۳۴-۳۶.

[۴] نظارت استصوابی، پیشین مقاله دکتر محمد شریف، ص ۲۰.

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه‌های علمیه